

INTERVIEW MET IMAM ABOE ISMAÏL

'NODIG EENS EEN IMAM UIT'

Vrijdaggebed in de Essalam Moskee in Rotterdam
(foto: Werry Crone, Hollandse Hoogte)

Onder begeleiding van de Vrije Universiteit is Jamal Ahajjaj bezig met een promotieonderzoek naar preventieve interventies die probleemgedrag zoals radicalisering in de toekomst kunnen voorkomen en de rol van het onderwijs daarbij. De moslimgemeenschap kent de onderzoeker ook als imam Aboe Ismaïl van de salafistische As-Soennah moskee in Den Haag.

IVO PERTIJS

Twee jaar geleden stond imam Aboe Ismaïl op het punt om voor een werkbezoek naar Koeweit te reizen. Eén van zijn collega's werd door de marechaussee naar de kant gehaald. Even later volgde de aanhouding van imam Aboe Ismaïl. 'Ik werd er van beschuldigd dat ik naar Syrië wilde uitreizen. Het ging allemaal zo snel. Eerst nam de marechaussee mij mee, vervolgens werd ik in een cel gestopt en kwam de hulpofficier van justitie. Ik mocht niemand bellen. Probeer op zo'n moment de beschuldigingen maar eens te weerleggen...'. Het liep met een sisser af. De imam vraagt zich hardop af wat een dergelijk incident met een jongen zou doen die niet op een netwerk kan terugvallen. 'Hij krijgt te horen "ga maar". Als er vervolgens niemand naar zo'n jongen omkijkt, wat denk je dan dat er gebeurt er als deze jongen mensen tegenkomt die zeggen: "Zie je wel, Nederland vormt een kruistocht tegen de islam". Vertrouwensbreuken spelen een belangrijke rol in radicaliseringsprocessen. Vaak heeft dit te maken met de houding van bepaalde instanties, van handhavingsinstanties tot leraren', vertelt de imam. 'Onderzoekers horen regelmatig over geradicaliseerde leerlingen die een vertrouwensband met een docent hadden, maar die docent was, in de beleving van die leerlingen, op een dag een ander persoon geworden. Het ging dan over zaken die te maken hadden met de religieuze identiteit van een leerling en hoe een docent zich tegenover zo'n leerling opstelde.'

Wat verstaat u onder radicalisering?

'Om de religieuze definitie van radicalisering - het overdrijven - kun je eigenlijk niet heen. Het overdrijven heeft hier betrekking op alles; op credo, handelingen en uitspraken. Radicalisering is het overschrijden van een grens. Dit kan een religieuze, maatschappelijke of politieke grens zijn. In mijn onderzoek kijk ik naar welke preventieve interventies nodig zijn om kinderen te helpen een stabiel leven op te bouwen en zich in de toekomst te

kunnen weren tegen probleemgedrag, zoals radicalisering, en dus die grens niet te overschrijden.'

Regelmatig verschijnen er profielschetsen van de radicale jongere. Hoe nuttig vindt u deze profielen?

'Het is een blijk van onmacht. De overheid en andere instanties die zich met dit vraagstuk bezighouden, weten het gewoon niet. Het is ook wel logisch. Dat maakt het grijpbaarder, maar je kunt geen profielschets van de radicaal maken. Het is een samenspel van verschillende omgevingsfactoren en karaktereigenschappen. Hoe deze op elkaar inspelen verschilt van persoon tot persoon. Het presenteren van een profielschets van een radicaal iemand is een klassieke fout die de overheid blijft maken. Als de overheid niet weet wie de radicaal is, hoe kan de leraar het dan weten? Een docent is ontzettend belangrijk in de vorming van een kind. Een school is de tweede omgeving waarin een kind zich begeeft. Het is logisch dat van een leraar wordt gevraagd iets met radicalisering te doen: signaleren, herkennen en aanpakken. Docenten moeten dit doen met de middelen die ze hebben en die zijn niet toereikend.'

Uit onderzoek blijkt dat radicale jongeren in veel gevallen weinig kennis van de islam hebben. Herkent u dit beeld?

'De meeste jongeren die radicaliseren of voor de meest extreme weg kiezen, hebben geen islamitische achtergrond. Daarmee bedoel ik te zeggen dat ze geen islam hebben gestudeerd. Het zijn vaak jongeren die hun kennis over de islam uit het internet onttrekken. Niet dat ze niets weten - ze kennen een aantal teksten - maar hun wereld is te beperkt. Ze kennen vier, vijf of tien passages uit de Koran of uit de soenna. Daar moeten ze het ook mee doen. Als je een oordeel over een bepaalde kwestie wilt vellen, dan moet je alles bestuderen om tot een evenwichtig oordeel te komen. Dat kunnen deze jongeren niet. Ze missen de taal en Korankennis. Als je heel selectief te werk gaat, kom je met een selectief oordeel.

Dat is precies wat er gebeurt. Kennis is een instrument om je emoties te sturen en je woede te kanaliseren. Zonder kennis handel je uit emotie. Dat is precies wat deze jongeren doen. Ze zijn betrokken en willen onrecht bevechten en bestrijden, maar hun werkwijze is puur emotioneel. Er zit totaal geen kennis achter.'

Toch zijn docenten onzeker als ze met Koranverzen worden geconfronteerd. Is deze onzekerheid terecht?

'In een normale tijd zou kennis over de vijf zuilen van de islam voldoende moeten zijn. In deze tijd ben ik er voorstander van om docenten meer kennis op te laten doen over zaken zoals radicalisering, het leven van een moslim in een niet-moslimland en hoe hetgeen wat IS doet zich tegenover de islam verhoudt. Dit soort kennis is nu vooral belangrijk. Op het moment dat een docent iets meer over de islam weet, dan word je door islamitische leerlingen al meer gezien als *wij* dan *zij*. Dat is eigenlijk best vreemd, maar deze jongeren zien iemand die geïnteresseerd is. Met een beetje kennis kun je al een brug slaan. Dat is wat we nodig hebben. Vaak gaat het verkeerd bij het begin van de discussie. Als docent moet je soms even je eigen emoties opzijshuiven. Laat die leerling eerst zijn mening maar ventileren. Als je denkt "dit is niet goed", dan is het de kunst om dat te pareren én naar het positieve om te buigen.'

Kunt u daar een concreet voorbeeld van geven?

'Ik heb vaak meegemaakt dat een leerling na een aanslag zei dat dit geweld goed was. Mijn eerste vraag luidt dan: Wat is er goed aan? En volgens wie? Je krijgt dan het antwoord "Volgens de islam". Vorige week reageerde ik hier nog op door te zeggen dat de Profeet Mohammed in de overlevering heeft gezegd dat het doden van een moe'aahid... Ik vraag dan eerst: "Wat betekent een moe'aahid?" Je zult zien dat ze dit niet eens weten. Een moe'aahid is een niet-moslim met wie jij een afspraak hebt om veilig naast elkaar te leven. De Profeet zegt: "Diegene die

een moe'aahid dood, zal de geur van het paradijs niet ruiken". Vervolgens vraag ik: "Hoe verhouden de aanslagen in Parijs en Brussel zich tegenover deze overlevering? Dat waren allemaal moe'aahiden. Wij hadden de afspraak dat we veilig naast elkaar gaan leven". Ik laat deze jongeren terugblikken op de biografie van de Profeet. Heeft hij oorlog gevoerd en gestreden? Jazeker. Hoe heeft hij dat gedaan? Hij zette alleen vanuit zelfverdediging geweld in. Maar deze mensen, van IS en Al-Qaeda, gaan op zoek naar mensen die niets hebben te maken met conflicten of met conflicten die er eigenlijk niet zijn. Zij handelen vanuit een emotie die in strijd is met wat de Profeet ons heeft geleerd. Zet gewoon de biografie van de Profeet in en ze zijn gelijk uitgepraat. In 80 procent van de gevallen zullen deze jongeren zich beroepen op religieuze argumenten die volgens hen correct zijn. Als je niet iemand in huis hebt die dat kan weerleggen, dan wordt het een lastige discussie.'

Na de aanslag op de redactie van *Charlie Hebdo* zagen we dat de belediging van de Profeet een heikel thema in de klas is. Ook in discussies beriepen sommige jongeren zich op de Koran. Hoe reageerde u destijds op deze jongeren?

'Wat bij dit soort zaken nodig is, is dat de leraar zich in het gevoel van een moslimleerling kan verplaatsen. Natuurlijk is het niet leuk als zijn Profeet of geloof te kijk wordt gezet. De leraar moet ook begrip voor zoiets opbrengen. Het tonen van begrip vormt het vertrekpunt van waaruit een leraar het gesprek kan voortzetten. Daarvandaan kan de overstap naar de aanslag zelf worden gemaakt. De leraar moet duidelijk kunnen maken dat het niet verkeerd is om bepaalde gevoelens te ervaren, maar het is wel verkeerd als je gevoelens met geweld probeert te uiten. Zoals ik eerder aangaf zijn de meeste jongeren niet in staat om de teksten van de Koran te lezen, laat staan een oordeel daaruit te halen. De jongeren met wie ik sprak konden na het horen van mijn verhaal, dat was geïnspireerd vanuit de Koran en de traditie van de Profeet, niets meer dan zich daarbij neerleggen. Ze begrepen dat dit soort aanslagen niets met de islam van doen hebben.'

'Islamitische jongeren zien andere beelden dan die op het *Journal* worden getoond'
(foto's: US Army/Navy)

Er zijn ook leerlingen die zichzelf in een wij-groep plaatsen tegenover een andere groep. Hoe pakken jullie dat aan?

'Wij zeggen tegen jongeren: "Je bent een Nederlander. Nederland is jouw land. Als het om de veiligheid van Nederland gaat, dan is het onze veiligheid. Er is geen wij en zij". Een docent moet zoiets zeker zeggen. Laatst vroeg iemand zich af waarom ik mij een Nederlander noem. "Mag dat wel volgens de islam?", kreeg ik te horen. Kijk, dan heb je een probleem als je de kennis over de islam niet in huis hebt. Ik zei: "Waarom niet? Souhaib, een bekende metgezel, hoe werd hij genoemd?" Dat weten ze niet. Souhaib stond bekend als Souhaib de Romein. "Waarom werd hij een Romein genoemd?", vraag ik. "Hij was toch een Romein?", antwoordden de jongeren. Dat was hij niet. Souhaib was een Arabier die leefde in een gebied dat onder gezag van de Romeinen stond. Dus er is helemaal niets op tegen om jezelf nu als moslim Nederlander te noemen. "Als de vijand het land binnenkomt, denk je dat hij jou gaat sparen? Ik dacht het niet", zeg ik tegen die jongens. Daar

kunnen ze niets tegenin brengen. Op de basisschool komen kinderen niet verder dan vijf argumenten. Die kun je opvangen met een cursus waarbij je te horen krijgt hoe je kunt reageren. Op de middelbare school wordt de discussie feller. Zelfs dan helpt een cursus en als je er dan niet nog niet uit komt, roep je er de imam bij. Laat de imam tijdens een maatschappijleeruur met je leerlingen in discussie gaan.'

Lang niet alle scholen zullen daar voor open staan.

'Soms overlappen maatschappelijke en religieuze belangen elkaar. Het voorkomen van radicalisering is daarvan een voorbeeld. In zo'n geval moet je flexibeler omgaan met de scheiding tussen kerk en staat. Voor dit stukje. Je moet elkaar de hand uitreiken en bereid zijn om samen op te trekken tegen een probleem dat ons allemaal aangaat. We zien dat scholen wantrouwig zijn. Dat is jammer. Zoals scholen bij andere vraagstukken een beroep op deskundigen doen, zouden zij ook bij vragen over islam en radicalisering een beroep op imams of islamitische geestelijke verzorgers kunnen doen.'

STEEF

Intussen verkeren deze jongeren in parallele werelden...

'Dat zeggen die jongeren ook zelf. Ze kijken geen *Journal*, maar krijgen een heel ander beeld voorgeschoteld. Jongeren spreken niet altijd Arabisch, maar soms heb je geen kennis van de taal nodig. Beelden zeggen genoeg. Je vader of oudere broer vertaalt het vervolgens voor jou. Dat heeft impact. Die kinderen vragen zich af waarom zij diezelfde beelden niet op het *Journal* zien. Hebben die kinderen helemaal ongelijk? Deze generatie jongeren leert om kritisch te zijn en gaat zelf op zoek naar informatie. Zij komen via hun eigen informatiebronnen soms een andere werkelijkheid tegen. Zij krijgen dan het gevoel dat er met twee maten wordt gemeten. Neem het voorbeeld van de haatimams. Nederlandse media zeggen dat deze imams voor onrust zorgen. Twee weken later wordt Kurt Westergaard in Amsterdam uitgenodigd. "Is mijn onrust dan niet belangrijk?", vragen sommige moslimjongeren zich dan af, "Waarom wordt er wel rekening gehouden met de maatschappelijk onrust van de niet-moslims, maar niet met die van moslims?". Incidenten die het gevoel van de jongeren bevestigen dat er met twee maten wordt gemeten hebben een afremmend effect op ons werk en het werk van andere mensen die met radicalisering bezig zijn. Je wordt daardoor in je gesprekken met jongeren tien stappen naar achteren gezet.'

Een deel van deze leerlingen gaat nog wel naar school. Welke rol kunnen docenten spelen om verdere radicalisering te voorkomen?

'Onderzoek wijst uit dat de kiem van radicalisering heel vroeg wordt gelegd. Bij mij gaat het om twee dingen. Ten eerste sociale hechting: hoe zorgen we er voor dat die jongeren weer aansluiting bij de samenleving vinden? Ze moeten weer om Nederland gaan geven. Dat is belangrijk. Ten tweede de religieuze stabiliteit. Als we er in slagen om deze twee zaken voor elkaar te krijgen, dan weet ik zeker dat we de komende tien, twintig jaar minder last van dit probleem zullen hebben.'◆

GEACHTE EXCELLENTIE,

Complimenten voor uw afscheidsinterview in *M&P*. U zei eens wederom he-le-maal niets. Het interview was veelzeggend voor de afgelopen vier jaar waarin u deze portefeuille heeft vervuld. Uw imago als de vriendelijk ogende en sympathieke wethouder uit Den Haag werd in korte tijd afgebrokkeld tot een weinig betrokken bestuurder die het onderwijs maar niet leek te begrijpen. In de eerste jaren sloopte u de publieke omroep, om halverwege de kabinetsperiode uw pijlen op het onderwijs te richten.

Met succes. U verlengde het leven van de mislukte rekentoets onnodig, de 4,5 werd het nieuwe voldoende. U liet ons even schrikken met het omwisselen van het corrigeren van de eindexamens. U wilde basisscholen afrekenen op de Cito-eindscore, om vervolgens voor het voortgezet onderwijs te beslissen dat de Citotoets niet leidend mag zijn. U degradeerde de waarde van hbo-masters. U heeft Onderwijs2032 ook keurig laten sneuvelen onder uw leiding: de onderwijspartners zijn afgehaakt en de wet is uitgesteld tot een nieuw kabinet.

Een persoonlijk hoogtepunt zal voor u het lerarenregister zijn. Met nul draagvlak uit het werkveld, maar met vooral politiek handwerk is er dan toch nog iets gelukt. Er wacht een mooie taak voor uw opvolger om te zorgen dat de leraren zich ook daadwerkelijk gaan inschrijven. Onbedoeld heeft u de leraren wel op een andere manier verenigd. Regelmatig heb ik de *Leraren in Actie* of de *Leraren met Lef* voorbij zien komen en in uw laatste maanden is daar *PO in Actie* nog aan toegevoegd.

Met uw laatste proefballon heeft u de tijdsgeest mee. Burgerschap wordt door iedereen belangrijk gevonden. De samenleving hunkert naar een eigen identiteit. Nu onze vrijheden 'onder druk staan' en we 'van buitenaf worden aangevallen', moet burgerschap in het onderwijs daar tegenwicht bieden. Ik hoop wel dat u nog even laat weten voor u weg bent hoe. U raakte me trouwens definitief kwijt toen u uw ministerie de opdracht gaf om lesmateriaal over democratie en rechtsstaat te ontwikkelen.

Beste Sander, even tussen ons: je bent een wielerman en ik weet dat renners gewend zijn aan tegenwind, kasseien en af en toe eens flink tegen de grond gaan. Maar als je keer op keer valt en het hele peloton over je heen dendert, dan is het wellicht toch slim om op zoek te gaan naar een andere hobby. Laten we afspreken dat je je in jouw verdere politieke carrière verre van het onderwijs houdt. Dan vergeten we deze vier jaar snel en gaan we aan de slag met de echte problemen in het onderwijs.

Het gaat u goed, ergens anders. ◆

STEF VAN DER LINDEN
(*maatschappijleer.net*)